

Bakács Tibor Settenkedő: merzagábor

Micsoda igazságtalanság, különösen a független szférán belül, hogy a nem rendezői filmeket is a rendező lovaként tartják számon. Mondok egy példát: Merza. Merza Gábor talán játszott minden barát filmjében, Szőke Andrásnál többet is, mindenesetre legutóbb a Túlvilágvég című filmben alakított, körötte Boka, Hartyándi, Silló. Persze, mindenki hozza a maga kultikus figuráját (ami

tényleg csak addig látszik, míg tudjuk, kiről is van szó), de ő ezen túl és kilép. Túl lép, mert tudja minden színészi játék feltételét, a másikon tükröződik súlyos szavaink hatása, így hát figyel a másakra is. Olyan ilyenkor, mint a vad, mozdulatra ugrik, mindig időben, reflexszerűen. Ha Merza Gábor van a jelenetben, a film tempója felfrissül, s elpárolog belőlünk nézőkből a színészekről ránk hulló, elidegenítő „kameratudat”. Túllép és kilép, ki az adott paradigmákból (low budget, videó, digitális technika) s valóságos karaktert formál. Szőke filmjeiben volt tetten érhető, hogy pusztán fizikai léte is megszólalás volt, viselkedése, tartása hangsúlyozta őt. Tud úgy menni nyári lombvirágos éjszakán, ahogy a filmművészetben színészeket megjegyezni szokás. (Merza ebben a kontextusban Jean Moreaux járását juttatja eszembe, holott testalkatuk

konvergálna más összefüggésben.) Mindenki rájöhet arra a trivialitásra, hogy a színész szerepet játszik, még hozzá olyat, amely a filmben pontosan kijelöli helyét, még sem teszik. A Túlvilágvégben adódik egy csillagos példa. A részeges katonatiszt szerepében egy televíziós-színházi rendező Silló Sándor játszik rosszul. Tudja, hogy milyen egy részeg, dülöngél, csuklik, fölöslegesen kiabál, túlhangsúlyoz

lényegtelen részleteket stb. Tudja az életből s mint rendező is. De nem kerül a szerep hatása alá, a szeme nem zavaros, sem a gondolatai, nem részeg, csak józanul részegét játszik, nem ér e nevem van. Merza viszont végig kaptos, szerepe dramaturgiai funkciójának megfelelően enyhe bor szagot áraszt. Pedig nem látom inni, nem illusztrálják semmi külsővel, a szerep belső esztétikai igazsága szaglik így. A színész hiszi magáról azt, amit állít. Merza különössége talán ebben rejlik, nem látszik ki a szerepe mögül, de a szerep mégis az ő karakterére alakul. Nem tudom, mi lett volna az élet, ha ez az alternatív kultúra nem így és gazdagabban alakul. Nemcsak rendezők és producerek indulnak el a maguk útján, hanem színészek is, olyanok, akik maguk csinálják, amatőr-ök, hogy mondjak gyorsan két klasszikus példát: Francois Truffeaut és Jean Pierre Léaud. Merza Gábor szerintem épp olyan jó lenne Polóniusznak, Falstaffnak, Volponénak, mint texasi láncfűrészes gyilkosnak vagy pszichopata boncdoktornak. Elképzelhető belőle bármi. A Túlvilágvég című független baromkodás dokumentum értékűvé lépett elő Merza pályafutását tekintve. Hibátlansága felelteti a vásznon látható összes többi filmes hibáit.

